# A LOOK AT ŞÜKRÜ RAMO'S POEMS IN TOMURCUK MAGAZINE IN TERMS OF VALUES EDUCATION

Asst. Prof. Dr. Refide Saini
ORCID ID: 0000-0001-8838-080X
International Balkan University
North Macedonia

Asst. Prof. Dr. Seyhan Murtezan Ibrahimi
ORCID ID: 0000-0002-0287-4073
International Balkan University
North Macedonia

## ABSTRACT

Tomurcuk magazine has an important place in Macedonian Turkish children's literature. Tomurcuk magazine started its publication life in September 1957 and continued until 2004. The main purpose of the journal is to contribute to children in terms of education and training. There are different types of texts in the magazine, which appeal to primary school children. The content is in line with the school curriculum. The cartoons, pictures, drawings and patterns that take into consideration the developmental stages are arranged in order to attract the attention of children. Poetry is the most encountered literary genre in the magazine. In addition to this, it is possible to come across genres such as stories, comics, theatre, essays, riddles-puzzles and anecdotes.

Poems written by teachers and students occupy an important place in the magazine. Moreover, there are also poems of poets such as Şükrü Ramo, Nusret Diso Ülkü, İlhami Emin, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Avni Engüllü, Hasan Mercan, Fahri Ali, Cahit Külebi, Nazım Hikmet, Cahit Sıtkı Tarancı, Tevfik Fikret, Orhan Veli Kanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca. In this research, Şükrü Ramo's poems will be examined in terms of its' values in education.

**Keywords:** *Şükrü Ramo, North Macedonia Turkish Children's magazines, Tomurcuk magazine, Values education.*

# ŞÜKRÜ RAMO'NUN *TOMURCUK* DERGİSİNDEKİ ŞİİRLERİNE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Refide Şaini
Uluslararası Balkan Üniversitesi
Kuzey Makedonya

Dr. Öğr. Üyesi Seyhan Murtezan Ibrahimi
Uluslararası Balkan Üniversitesi
Kuzey Makedonya

## ÖZET

Tomurcuk dergisi, Makedonya Türk çocuk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Tomurcuk dergisi yayın hayatına 1957 yılının Eylül ayında başlayıp 2004 yılına kadar devam etmiştir. Derginin asıl amacı çocuklara eğitim ve öğretim yönünden katkı sunmaktır. İlkokul çağındaki çocuklara hitap eden dergide farklı türlerden metinler bulunmaktadır. İçerik okul müfredatına uygundur. Gelişim dönemlerini dikkate alan karikatür, resim, çizim ve desenler çocukların ilgisini çekecek şekilde düzenlenmiştir. Dergide edebî tür olarak en çok şiire yer verilmiştir. Bunun yanı sıra hikâye, çizgi roman, tiyatro, deneme, bilmece-bulmaca ve fıkra gibi türlere de rastlamak mümkündür.

Dergide öğretmen ve öğrencilerin yazdığı şiirler önemli yer tutar. Ayrıca; Şükrü Ramo, Nusret Dişo Ülkü, İlhami Emin, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Avni Engüllü, Hasan Mercan, Fahri Ali, Cahit Külebi, Nazım Hikmet, Cahit Sıtkı Tarancı, Tevfik Fikret, Orhan Veli Kanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Bu araştırmada Şükrü Ramo`nun şiirleri değerler eğitimi açısından incelenecektir.

**Anahtar Kelimeler:** *Şükrü Ramo, Kuzey Makedonya Türk çocuk dergileri, Tomurcuk dergisi, Değerler eğitimi.*

# GİRİŞ BÖLÜMÜ

## 1. Şükrü Ramo'nun Hayatı ve Sanatı

Çocukluk ve ilk gençlik dönemini İştip'te geçiren Şükrü Ramo, eğitimini de burada tamamladı. Üniversite okumak için Üsküp'e geldi. II. Dünya Savaşı`na kadar felsefe tahsilini sürdürdü. Savaşın başlaması onu İştip'e dönmeye mecbur bıraktı ve Vakıflar Dairesi`nde memuriyete başladı. Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı'na katılarak bağımsızlık mücadelesi verdi.

Doğu Makedonya dağlarında istilacılara karşı savaştı. 1945 yılında Üsküp'e geldi ve *Birlik* Gazetesi'nin Baş ve Sorumlu Yazarı görevine tayin edildi. 1948-50 yılları arasında Parti Siyasi Okulu'na gitti. Savaş sonrası dönemde öğretmen ihtiyacının kısa sürede karşılanabilmesi amacıyla kurulan Türk Öğretmen Kursları'nda ders verdi. 1948 yılında Üsküp'te kurulan Türk Kültür Güzel Sanatlar Derneğinin kuruluşuna hizmeti geçti.

1964 yılından sonraki dönemde *Birlik* Gazetesi'nden ayrıldığında siyasetle uğraşmaya başladı. Siyasi hayatın birçok alanında yüksek mevkilerde bulundu. Son olarak da sekiz yıl Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti Meclisi Başkan Vekili görevini yaptı. 18 Kasım 1988'de Üsküp'te vefat etti.

Edebiyata, savaş yılarında yazdığı şiirlerle adım attığı bilinmektedir. İlk şiirleri *Birlik* Gazetesi sayfalarında yer almıştır. Makedonya Türk yazarlarının şiir, öykü, tiyatro oyunu ve makalelerini içeren "Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri" 1949 ve "Yürü Aydınlığa" 1951 adlı kitaplarda da şiirleri yayımlanmıştır. Çocuklar için yazdığı şiirlerinin bir araya getirildiği "Vatan Birdir Unutma" 1958 yılında yayınlandı. Bunu *Çelenk* (1959), *Hoş Geldiniz* (1964), *Güzel Günler* (1972), *Renkli Gülüşler* (1977), *Kuş Sesi* (1980), *Küçük Damlalar* Yayınları, 1983 adlı çocuk şiiri kitapları izledi. (İsen ve Engüllü, 1997-147)

Şükrü Ramo'nun sanatı sosyalist gerçekçilik anlayışı üzerine şekillenir. Eserlerinde toplumun yararının esas alındığı açıkça görülür. Döneminin en önemli edebî dergisi olan *Sesler*'de sanat anlayışını ortaya koyan yazıları vardır. Eğitim konusundaki yaklaşımı da toplumun doğrudan faydasına dayanmaktadır.

"Ramo'nun şiirin şekil özelliklerinden ziyade onun içeriğinin nasıl olması gerektiği üzerine yoğunlaştığı kolaylıkla izlenir. İçerikteki zengin bilgi, kültür ve fikir estetik unsurlarla (dil ve üslup gibi) işlenerek edebi bir esere ulaşabileceğini vurgular. Yazıda toplum için sanat anlayışının hakimiyeti kuvvetle sezilir. "Keskin pedagoji ve ideoloji refleksi" sözleri ile bu açıkça görüldüğü gibi sosyalist gerçekçilik açısından da sanat anlayışında bir uyum fark edilir." (Önem, 2021: 400).

Yetişkinler için yazdığı şiirlerini 1985'te "Toprağımın Sesi" ve 1987'de "Sabah Yıldızı" kitaplarında yayımladı. Ölümünden kısa bir süre sonra yayınlanan 1988'de "Şiirler" kitabı, Şükrü Ramo'nun şiirlerinden yapılmış bir seçkidir.

Şükrü Ramo, Makedon Türk edebiyatında öykücü biri olarak da tanınmaktadır. Çocuklar için yazdığı öyküler "Kır Çiçeği" 1969 ve "Alevden Yıldıza" 1978 adlarıyla kitaplaştı.

Yetişkinlere yazdığı öyküler ise "Yeşil Köy" 1972 adı allında kitap hâline getirildi. Şükrü Ramo'nun Makedonca yayımlanan üç şiir kitabı daha vardır. Bu kitaplardan "Toj Çovekot" 1978, İlhami Emin'in seçki ve çevirisiyle yayımlanmıştır. "Ogan i Voşit" 1983 ve "Sakano Tsveçe" 1985 adlı kitaplarda yer alan şiirler şair tarafından doğrudan doğruya Makedonca olarak yazılmıştır. (İsen ve Engüllü, 1997-147) Şükrü Ramo Makedonya Gazeteciler Birliği ve Makedonya Yazarlar Birliği üyesiydi.

## 2. Tomurcuk Dergisi'nin Yayın Hayatı

Tomurcuk dergisi yıllıklarını, Makedonya'da Türk çocuk edebiyatının güldesteleri olarak değerlendirebiliriz. Tomurcuk dergisi çocuk yuvaları, anaokulları ile ilkokulların ilk sınıflarındaki öğrencilere adanmıştır. Aylık çıkan bu dergide dünya edebiyatlarından, Yugoslav, Makedon ve Türk edebiyatlarındaki çocuk yazarlarının şiir, hikâye, masal ve diğer tür metinlerin yanı sıra özel olarak Makedonya'da Türk yazarlarının yazılarına bol bol yer veriliyordu. Genellikle 36. sayfada çıkan derginin bilmece, bulmaca ve eğlence sayfaları da büyük bir titizlikle hazırlanmıştır. Tomurcuk sadece bir okul dergisi değildi. Türkçe öğretmenleri tarafından ders kitabının eksiklerini tamamlamak için derslerde de kullanılmaktaydı. Tomurcuk yayın hayatına 1957 yılının Eylül ayında başlamıştır, 2004 yılına kadar devam etmiştir. Bu dergide asıl amaç çocuklara eğitim ve öğretim yönünden katkı sunmaktır. Eğitim süresi boyunca dergi yılda 10 sayı çıkar. Demek oluyor ki, eylülde başlayıp haziranda son bulan eğitim öğretim yılına paralel olarak dergi de 10 sayı olarak basılmaktaydı. Ayrıca derginin sayfalarını çocuklara hitap eden karikatür ve desenler süsler, çocukların ilgisini çekecek renklendirilmiş yazılar kullanır. (Şaini, 2020:67)

Tomurcuk dergisi 1957`den 1980 yıllarına kadar ağırlıklı olarak vatan sevgisi, Halk Kurtuluş Savaşı, Tito'nun devrimleri, kahramanlıkları ve yaş günleri dolayısıyla Yugoslav halkları arasında kurulmaya çalışan kardeşlik, kültür ve siyasî birlik konularını ele almıştır. Bu konuları şiirler ve hikâyelerde işlemektedir. Bunun dışında Sovyetler Birliğine ağıt, devrim ve sanatçılarının eserleri yer almaktadır. Aynı dönemde Türkiye ile ilgili konular sadece kasım aylarında Atatürk'le ilgili şiir ve yazılarla sınırlıdır. (Şaini, 2020:71-72)

Derginin sahibi ve kurucusu Necati Zekeriya'dır. Ondan sonra Nusret Dişo Ülkü, Hasan Mercan, Ayşe Mehmet, Fahri Ali ve Halise Hasan Tomurcuk dergisinin hazırlanmasında emeği geçen isimlerdir.

# ANA BÖLÜM

## 3. Şükrü Ramo'nun *Tomurcuk* Dergisindeki Şiirlerinde Değerler Eğitimi

Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ile birlikte okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir (Şirin, 2007, s. 11).
Çocuk dergileri, çocuğun eğitiminde, gelişmesinde ve topluma katılmasında bilgi, beceri ve yetenekleriyle kendisini gösterebileceği bir eğitim aracıdır. Güncel olma özellikleriyle çocuk dergileri çocuğun eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk dergilerinin en önemli özellikleri, bir haftalık, on beş günlük veya bir aylık süre içinde çocukların dünyasını ilgilendiren, haber, olay ve bilimsel gelişmelerin yansıtıldığı iletişim aracı olmalarıdır (Yalçın ve Aytaş, 2002, s. 208-209).
Tomurcuk dergisi ilk sayısını 1957-1958 eğitim öğretim yılında yayımlamıştır. Son sayısı da 2003-2004 eğitim öğretim senesinde yayımlanmıştır. Toplamda 47 sayı yayımlanmıştır. Başlangıçtan Makedonya'nın kuruluş tarihi olan 8 Eylül 1991'e kadar çıkan 34 sayı Yugoslavya döneminde çıkmıştır. 1991-1992 eğitim öğretim yılında çıkmaya başlayan 13 sayı Makedonya dönemi olarak adlandırılmıştır.
Bu çalışmada Şükrü Ramo'nun şiirlerini inceleme konusu yapılacak değerler; ahlaki değerler, estetik değerler, iktisadi değerler, siyasi değerler, sosyal değerler, teorik değerler ana başlıklar altında toplanmıştır. Şükrü Ramo'nu şiirlerindeki değerler eğitimi ile ilgili bulgular sıraya göre tespit edilip değerlendirilmiştir.

## 1. VATAN SEVGİSİ DEĞERİ

Vatan yani yurt "bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası"dır (TDK, 2011, s. 2617). Toplumların maddî ve manevi varlıklarını sürdürmeleri için vatanlarının olması gerekmektedir. Bir insan topluluğu olmadan devletin varlığından, vatan olmadan da devletin varlığından bahsedilemez. Bir toprak parçasının vatan olabilmesi için uğrunda can verilmesi gerekmektedir. Vatanı uğruna can veren insanlar *kahraman* olarak nitelenmektedir. Şair Mithat Cemal Kuntay'ın dediği gibi;

> "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır
> Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır" (Anday, 1971, s.69).

Aşağıda dergisinden Şükrü Ramo`da vatan sevgisine işaret eden bir örnek verilmiştir:

Şükrü Ramo'nun çocukluk yılları savaş dönemidir. Eserlerinde de okuyucuyu çoğu kez savaş yıllarına götürerek vatan sevgisinin önemini gösterir.

> "Uç şahinim uzaklara gökte serbest tüy gibi,
> Neşe getir, in koluma en sevgili kuş gibi." (Ramo, 1958, s.3).

Bu şiirinde Şükrü Ramo "şahin"i bir sembol gibi gösterir. Şahinle birlikte vatanında yaşayan bütün insanlara seslenmektedir. Bu birlikle vatanını seven çocuklar, yarınlarına güvenle bakabilirler. *Vatan Birdir Unutma* şiirinde çocukların var olan yönlerini şair anlatmaya çalışmıştır. Onların tutumları, arkadaşlıkları, davranışları üzerinde durulmuştur (Çelik, 2003, s. 69).

Şairin 1964 yılında çocuklar için yayınlamış olduğu yeni bir şiir kitabı da *Hoş Geldiniz*'dir. Bu yapıtında yirmiden fazla şiiri yer almaktadır. Ramo, bu eseriyle çocuklara daha da yaklaşmaktadır. Her eserinde olduğu gibi bu eserinde de ağır basan konu vatan sevgisi ele alınmaktadır. Aşağıdaki şiirde de olduğu gibi küçük çocukların, gençlik günlerinde ve öteki bayram günlerinde büyükler gibi olma isteği, onlar gibi vatanı koruma isteğiyle dolu oldukları görülür (Çelik, 2003, s. 69).

> "Hopa tupa günden güne büyür cesur olurum,
> Yarın ben de Anayurdu Tam er gibi korurum." (Ramo, 1964, s.9).

Şair özel olarak çocuklara adamış olduğu *Güzel Günler* adlı dördüncü kitabıyla ortaya çıkar. Bu kitabında şairin çocuklar için yazmış olduğu kırk tane şiiri vardır. Şiirlerdeki konuların içine çocuk dünyasını sığdırmıştır. Bu şiirlerinde şair küçük okurlarına anlayacağı bir dille insana ve insanların çevresini saran varlıklara karşı bir sevgiden bahsediyor. Ramo, kitabında ki şiirlerinde bazı benzetmeler yapmıştır. Örneğin, bir şiirinde şair başında ak karanfil olan anneyi sabah yıldızına benzetiyor. Başka bir şiirinde:

> "Gökte uçan kuşlar da, birbirinden korkar
> Serçe karga güvercin, korkar şahin kuşundan
> Şahin kuşu leylekler, korkar kara kartaldan
> Kartal göklerin çarı, yalnız korkar insandan." (Ramo, 1972, s.7)

*Korkaklar, Gül Dikeni, Avcı Çocukla Kuş, Kim Kiminle* bu tür manzumelerindendir. Bunlardan başka, yine büyük küçük ilişkileri ve insan tabiat ilişkileri üzerinde durulmaktadır. Yazarın yayınladığı kitaplarda yer almayan şiir ve hikâyeleri de vardır. Onun, gazete ve dergilerde, deneme ve tanıtma türünden yayınlanmamış birçok yazısı yer almaktadır.

## 2. GELENEKSEL SANATLARA SAYGI DEĞERİ

Gelenek bir toplumun geçmiş ile geleceğini birbirine bağlayan köprüdür. Geçmişini bilmeyen kişiler geleceğini planlayamaz. Kendi geleneksel sanatlarına saygı duyan kişiler milletini ileriye götürür. Aşağıda Şükrü Ramo`nun geleneksel sanatlara saygı değeri ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Tomurcuk dergisinin 1998'e ait üçüncü sayısında *Gülen'in Türküleri* öyküsü bulunmaktadır. *Şükrü Ramo'nun 80. doğum ve 10. ölüm anma yılı* üst başlığıyla verilmiştir. Gülen öğrencidir. Güzel, saçları temiz, düzenli, ayakkabıları kırmızı, okula devam eden başarılı bir öğrencidir. Gülen oyunlardan ve türkülerden hoşlanmaktadır. Arkadaşlarıyla türkü söyleyen bir kızdır. Bir gün derste öğretmeni Gülen'in kim olduğunu sorar. Ailesini tanıtmasını ister. Gülen tütüncü Salih'in kızı olduğunu söyler. Ailedeki herkesin tütün işiyle uğraştığını anlatır. Öğretmen çalışkanlığını tebrik eder. Ondan bir türkü söylemesini ister. Gülen kendi türküsünü söyler. Sonra annesinin türküsünü söyler. Daha sonra babasının türküsünü söyler. En sonunda da en sevdiği türküyü söyler. Gülen'in sesi çok güzeldir. Öğretmeni ve arkadaşları onu alkışlarlar. Öğretmeni tebrik eder. Öretmeni türkülerdeki değerleri öğrencilerine anlatarak dersi bitirir.

Burada karşımıza çıkan değer geleneksel sanatlara saygı değeridir. Burada öğrencinin türküleri sevmesi, sürekli türkü söylemesi geleneksel Türk müziğine saygı değeri olarak görülmektedir. Oyundan, türküden hoşlanıyor;

"- Hem benim, hem de ailemizin hepimizin, özel güzel türkülerimiz var!" (Tomurcuk, [3], 1998, s. 4-5) cümlesinden geleneksel sanatlara saygı değerinin verildiği anlaşılmaktadır.

## 3. AİLE SEVGİSİ DEĞERİ

Aile "evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" (TDK, 2011, s. 57) olarak tanımlanmaktadır. Aile, toplumun temel taşıdır. Aile bireyleri arasındaki iletişimin güçlü olması gerekmektedir. Aile içindeki iletişimin güçlü olması çocuğun kendisini değerli hissettirir. Kendini değerli hissederek büyüyen birey de toplum nezdinde değerli, insanlığa faydası olan bir birey olur. Bireyin yetişkinliğinde nasıl bir konumda olacağını aile belirler. İnsan için çok önemli olan aile sevgisi değeri doğumdan ölüme kadar devam eder. Aşağıda Şükrü Ramo`nun aile sevgisi değeri ile bir örnek verilmiştir:

Tomurcuk dergisinin 1971 yılının altıcı sayısında yayımlanan Şükrü Ramo'ya ait Kim Kime Benzer şiiri yer almaktadır. Şiirde anne, baba, hala, dede gibi akrabalık isimleri geçmektedir. Ayrıca şair aile bireylerini çiçeklere benzeterek onlara olan sevgisini dile getirmektedir. Şiir üç dörtlükten oluşmaktadır.

> "Annem, ninem, kardeşim
> Benzer sümbül lâleye
> Babam, halam, dedem de
> Hepsi benzer bahçeye" (Tomurcuk, [6], 1971, s. 13).

Dizeleri şiirin ikinci dörtlüğünü oluşturmaktadır. Şiirde aile sevgisi değeri verilmektedir.

## 4. ANNE SEVGİSİ DEĞERİ

Annenin anlamı "çocuğu olan kadın, ana"dır (TDK, 2011, s. 131). Anne sevgisi karşılıksız sevgilerin en önde gelenidir. Anne sevgiyi üretir ve ailesiyle paylaşır. Çocuklar anneleriyle kurdukları güven temelli ilişkileri sayesinde kendilerine ve etraflarına güvenmeyi öğrenirler. Bu da onların ileride kuracakları

hayatın temelini oluşturur. Anne sevgisi bireylere çocukluktan itibaren verilmesi gereken değerlerin en önemlisidir. Aşağıda Şükrü Ramo`nun aile sevgisi değeri ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Tomurcuk dergisinin 1973 yılı, yedinci sayısında yayınlanan Şükrü Ramo'ya ait *Anne* adlı şiirin bütününde şair, anne sevgisini tabiatın unsurlarından yararlanarak, güneşin tebessümüne, yıldızların maviliğine, denizin derinliğine, rüzgârın kuvvetine benzeterek bu sevginin eşsiz ve kuşatıcı bir sevgi olduğuna işaret etmiştir.

> "Anne, anne
> Sen yıldızsın – mavi bana
> Sen kanatsın – yeğnik bana
> Sen sevgisin – türkü bana
> Anne bana!
>
> Ver mutluluk anne bana
> Deniz dibin derinini
> Ver rüzgardan kuvvet bana
> Sıcak dudak erimini!" (Tomurcuk, [7], 1973, s. 2)

## 5. BARIŞ DEĞERİ

Barış sözlükte "savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum" (TDK, 2011, s. 255) olarak ikinci anlam olarak verilmiştir. Barış içinde yaşamak toplumu maddi ve manevi anlamda güçlendirir. Bireyler için hayatı kolaylaştırır. Toplumsal barış iyi bir yaşamın en başat koşullarındandır. Güven, asalet, iyilikseverlik barışla birlikte gelir. Demokrasi, özgürlük, dayanışma, paylaşma, birlik içinde olma barışın devamı için önemlidir. Nazım Hikmet'in sözleriyle barış toplumun kardeşliğidir;

> "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
> Ve bir orman gibi kardeşçesine" (Soysal, 2016, s. 77)

Tomurcuk dergisinin 1976 yılı, altıncı sayısında yayımlanan Şükrü Ramo'ya ait *Gün Gelse* adlı şiirde;

> "Gün gelse gözlerin ateşi olsun,
> Yerde boşlukta her şeyi görsün,
> Aydan yıldızdan yalımlar dökülsün,
> Barışı yıkanı yaksın kül etsin.
> Gün gelse doğanın dili de olsun,
> Yerde boşlukta her şeyi görsün,
> Aydan yıldızdan yalımlar dökülsün,
> Barışı yıkanı yaksın kül etsin…" (Tomurcuk, [6], 1976, s. 3)

Barış özlemi dile getirilirken, barışa karşı olanların yok olması temennisinde bulunuluyor.

## 6. MİLLET SEVGİSİ DEĞERİ

Millet kelimesi "çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus" (TDK, 2011, s. 1683) olarak tanımlanmıştır. Aşağıda Şükrü Ramo`nun millet sevgisi değeri ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Tomurcuk dergisinin 1962 yılı üçüncü sayısında yayınlanan Şükrü Ramo'nun yazdığı *Bugünlerde* şiiri yer almaktadır. Şiir üç bentten oluşmaktadır. Şiirin son bendinde;

> "Bugünlerde babam, annem
> sevinç duyar kalbinde –
> Ak kordelâ verir bana
> Al mendil de Cumhura!" (Tomurcuk, [3], 1962, s. 6)

Mısraları yer almaktadır. Bu mısralarda millet sevgisi değeri ön plana çıkmaktadır.

## 7. HAYVAN SEVGİSİ DEĞERİ

Dünyanın tek sahibi olduğunu düşünen insanlar, aslında doğayı hayvanlar ve bitkilerle paylaşır. Bir ailede evcil hayvan yoksa ailenin çocuklarına hayvan sevgisini öğretme konusunda daha özenli olması gerekmektedir. Küçük çocuklara hayvan sevgisi öğretilirken dikkatli olunmalıdır. Çocuğun ve hayvanın zarar görmemesine dikkat edilmelidir. Aşağıda Şükrü Ramo`nun hayvan sevgisi değeri ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Tomurcuk dergisinin 1990 yılı dokuzuncu ve onuncu sayısında yayınlanan Şükrü Ramo'ya ait Kırlangıç adlı şiirde şair;

> "Gel kırlangıç kur yuvanı
> Saçağımın altında
> Oyna eğlen türkü söyle
> Penceremin başında
>
> Kon kırlangıç kok baharı
> Ağacımın dalında
> Konuş anlat sevgi sağla
> Toprağımın taşında
>
> Uç kırlangıç sil boşluğu
> Kanadının üstünde
> Çalış ara yemek topla
> Yavrulara yuvanda
>
> Dur kırlangıç aç gözünü
> Rüzgarların alnında
> Uğraş savaş saygı bağla
> Günümüze baharda" (Tomurcuk, [9-10], 1990, s. 21).

Mısralarında kırlangıcın sevimliliğini anlatarak hayvan sevgisini işlemiştir.

## 8. OKUL SEVGİSİ DEĞERİ

Okul sözcüğü "her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer" (TDK, 2011, s. 1793) olarak tanımlanmıştır. Bir milletin bilim, teknoloji ve sosyal alanlarda gelişmesi için eğitim öğretim faaliyetlerinin çok büyük önemi vardır. Bireylerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sürdürüldüğü ortamlar olan okulların öğrencilere sevdirilmesi bu faaliyetlerin hızlanmasını sağlayacaktır. Öğrenciler okullara severek

gittiklerinde bu faaliyetler daha hızlı ve verimli olmaktadır. Aşağıda Şükrü Ramo`nun okul sevgisi değeri ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Tomurcuk dergisinin 1998'e ait üçüncü sayısında Gülen'in Türküleri öyküsü bulunmaktadır. *Şükrü Ramo'nun 80. doğum ve 10. ölüm anma yılı* üst başlığıyla verilmiştir. Gülen öğrencidir. Güzel, saçları temiz, düzenli, ayakkabıları kırmızı, okula devam eden başarılı bir öğrencidir. Gülen oyunlardan ve türkülerden hoşlanmaktadır. Arkadaşlarıyla türkü söyleyen bir kızdır. Bir gün derste öğretmeni Gülen'in kim olduğunu sorar. Ailesini tanıtmasını ister. Gülen tütüncü Salih'in kızı olduğunu söyler. Ailedeki herkesin tütün işiyle uğraştığını anlatır. Öğretmen çalışkanlığını tebrik eder. Ondan bir türkü söylemesini ister. Gülen kendi türküsünü söyler. Sonra annesinin türküsünü söyler. Daha sonra babasının türküsünü söyler. En sonunda da en sevdiği türküyü söyler. Gülen'in sesi çok güzeldir. Öğretmeni ve arkadaşları onu alkışlarlar. Öğretmeni tebrik eder. Öğretmeni türkülerdeki değerleri öğrencilerine anlatarak dersi bitirir.

Gülen'in okuduğu türkülerin birinde okul sevgisi ön plandadır.

> "- Okul bilgi yolumdur
> Güzel yurdum canımdır,
> Annem, babam, Gülen'im
> Hepsi benim kanımdır…" (Tomurcuk, [3], 1998, s. 4-5),

Cümlelerinde okul sevgisi ön plandadır.

## 9. ŞEHİTLİK DEĞERİ

Şehit kelime olarak "kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse" (TDK, 2011, s. 2211) demektir. İslam dininde şehit ve şehitliğin çok önemli bir yeri vardır. Vatanı uğruna ölen kimseler şehittir. Mehmet Akif Ersoy, Safahat'ın Altıncı Kitap'ı Âsım'ın son kısmında;

> "Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
> Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer" (Ersoy, 1996, s. 432).

Diyerek şehit ve şehitlik durumunu yüceltmektedir.

Tomurcuk dergisinin 1983 yılı dokuzuncu ve onuncu sayısında yayınlanan Şükrü Ramo'ya ait, Unutmam adlı şiirde şair;

> "Karlı topraklar sevinirken bahara
> Harab duvarlar yıkıldı sandım
> Şehit yoldaşımı koyverirken mezara
> Gözümden yaşlar akıttım
> Şehide hatıram ayan
> Onu unutmam hiçbir an" (Tomurcuk, [9-10], 1983, s. 22)

Mısralarında, yoldaşının şehit olmasıyla duyduğu acıyla birlikte akıttığı gözyaşlarını ifade ederek, şehitliğe işaret etmiştir.

## 10. ÇALIŞKANLIK DEĞERİ

Çalışkan kelimesi "gayretli, çalışmayı seven" (TDK, 2011, s. 487) olarak TDK Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011, s. 487) tanımlanmıştır. Çalışkanlık ise "çalışkan olma durumu" olarak tanımlanmıştır. Çalışmak hayatın her devresinde vardır. Çocuk, genç, yetişkin, ihtiyar bütün insanlar çalışmakta, hiçbir insan boş durmamaktadır. Çocuklar okula giderek, ödev yaparak, ders çalışarak, evde anne-babasına yardım ederek çalışmaktadır. Her işin kendine özgü önemi vardır. Bütün işler görev bilinci ile yapılmalıdır. Her çocuk kendi işini yapmalı, sorumluluk sahibi olmalıdır. Bu değerler bireylere küçük yaştan itibaren verilmelidir. Küçüklüğünde bu değerleri almayan bireyler yetişkinliklerinde çalışma hayatlarında ciddi sorunlar ile karşılaşırlar. Çalışmayan çocuk çalışmayan bireydir. Çalışmayan birey de toplum için faydalı bir birey olamaz.

Tomurcuk dergisinin 1998'e ait üçüncü sayısında Gülen'in Türküleri öyküsü bulunmaktadır. *Şükrü Ramo'nun 80. doğum ve 10. ölüm anma yılı* üst başlığıyla verilmiştir. Gülen öğrencidir. Güzel, saçları temiz, düzenli, ayakkabıları kırmızı, okula devam eden başarılı bir öğrencidir. Gülen oyunlardan ve türkülerden hoşlanmaktadır. Arkadaşlarıyla türkü söyleyen bir kızdır. Bir gün derste öğretmeni Gülen'in kim olduğunu sorar. Ailesini tanıtmasını ister. Gülen tütüncü Salih'in kızı olduğunu söyler. Ailedeki herkesin tütün işiyle uğraştığını anlatır. Öğretmen çalışkanlığını tebrik eder. Ondan bir türkü söylemesini ister. Gülen kendi türküsünü söyler. Sonra annesinin türküsünü söyler. Daha sonra babasının türküsünü söyler. En sonunda da en sevdiği türküyü söyler. Gülen'in sesi çok güzeldir. Öğretmeni ve arkadaşları onu alkışlarlar. Öğretmeni tebrik eder. Öğretmeni türkülerdeki değerleri öğrencilerine anlatarak dersi bitirir (Shaini, 2019, s. 392).

Buradaki değer çalışkanlık değeridir. Gülen'in yaptığı işleri anlatırken kullandığı cümleler;

*"- Evet, ben de! Tohumdan yaprağa kadar, bütün tütün işlerini iyi biliyorum. ekiyorum, çapalıyorum, filiz alıyorum. Topluyorum, diziyorum, kalıp yapıyorum. Yalnız deng bala yapmayı öğrenemedim. Bu iş zaten erkeklere düşer" (Tomurcuk, [3], 1998, s. 4-5),* cümlelerinden çalışkanlık değeri ön plana çıkıyor.

## SONUÇ

Şükrü Ramo, bir milletin geleceğini çocuklar, çocukların geleceğini de aldıkları eğitimin belirlediği gerçeğini göz önünde tutarak çocuk edebiyatı çatısı altında değerlendirilebilecek eserler vermiştir. Tomurcuk dergisinde veya farklı mercilerde yayımlanan eserlerinde Makedonya'da yaşayan Türklerin çocukları için elzem olan değerler eğitimi konusuna önem vermiştir. Bu çalışmada Şükrü Ramo'ya ait eserler *vatan sevgisi, barış, millet sevgisi, şehitlik geleneksel sanatlara saygı, okul sevgisi, aile sevgisi, anne sevgisi, hayvan sevgisi ve çalışkanlık* değerleri başlıklar hâlinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmadaki değerler kısaca açıklanmış ve değere uygun görülen metinlerden örnekler verilmiştir.

Sonuç olarak; Şükrü Ramo döneminin siyasî şartlarının elverdiğince Makedonya'daki Türk çocuklarına yol gösterecek eserler vermişitir. Onların toplumda iyi bireyler olmalarını sağlamak için gerekli değerleri almalarına önem vermiştir. Şükrü Ramo ve diğer Türk şairleri ve yazarları Makedonya Türklüğünün kültürel değerlerini koruması ve yaşatması için ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmıştırlar. Bu çalışma ve yapılacak olan benzer çalışmalar Makedonya Türklerinin geçmişini günümüze bağlayan kişileri, eserleri günümüz gençlerine tanıtacak ve hangi merhalelerden geçerek bizim bu günlere geldiğimize ışık tutacaktır. Günümüzde aramızda olmayan şair, yazar ve topluma farklı şekillerde fayda sağlayan kişileri rahmetle, hayatta olanları da saygıyla anmak, onların bize bıraktığı bayrağı gururla ve şerefle taşımak Makedonya'daki Türk gençlerinin boynunun borcudur.

## KAYNAKLAR

Anday, Melih Cevdet (1971). Serçe. Tomurcuk, (12), 69.
Aytaç, Gıyasettin. (2002) Çocuk Edebiyatı, Akçağ, Ankara.
Çelik, Mahmut. (2003). Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Birinci Kuşak Yazarları. Hikmet İlmi Araştırmalar Dergisi.
Ersoy, Mehmed Akif (1996). *Safahat.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
İsen, Mustafa ve Engüllü Suat. (1997). Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7. Cilt. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,.Ankara.
İsen, Mustafa ve İsen I. T. (2002). Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi. Ankara: Grafiker Yayınları.
İsen, Mustafa ve İsen R. (1983). Yugoslavya Türk şiirinden Seçmeler. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
Önem, M. Y. (2021). Sesler dergisinin ilk sayısında sosyalist realizm. Turkish Studies - Language, 16(1), 393-405. https://dx.doi.org/10.47845/TurkishStudies.48169
Ramo, Şükrü (1972). Güzel Günler. Birlik Yayınları. Üsküp.
Ramo, Şükrü (11 Nisan 1945). Biz Tito'nun Askerleriyiz, Birlik Gazetesi, s. 2.
Ramo, Şükrü (1958), Vatan Birdir Unutma. Detska Radost Yayınları. Üsküp
Ramo, Şükrü (1959). Uç Şahinim. Tomurcuk, (2), 3.
Ramo, Şükrü (1962). Bugünlerde. Tomurcuk, (3), 6.
Ramo, Şükrü (1964). Hoş Geldiniz. Detska Radost Yayınları. Üsküp.
Ramo, Şükrü (1971). Kim Kime Benzer. Tomurcuk, (6), 13.
Ramo, Şükrü (1973). Gün Gelse. Tomurcuk, (5), 8.
Ramo, Şükrü (1973). Kırlangıç. Tomurcuk, (8-9), 17.
Ramo, Şükrü (1980). Annemin Sesi. Tomurcuk, (7), 4.
Ramo, Şükrü (1983). Unutmam. Tomurcuk, (9-10), 22.
Ramo, Şükrü (2000). Anne. Tomurcuk, (7), 3.
Ramo, Şükrü 1998). Gülen'in Türküleri. Tomurcuk, (3), 4-5.
Şaini, Refide. (2022) Kuzey Makedonya'da Türk Çocuklarının Açan Tomurcuğu (Tomurcuk Dergisinde Değerler Eğitimi), 2-ri Avgust yayın evi, İştip.
Shaini, R. (2019). *Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi Tomurcuk Dergisi Örneği.* Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, (Doktora Tezi) Sakarya: Sakarya Üniversitesi. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez. No: 610700).
Şirin, Mustafa Ruhi, (2007) Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, Kök Yayıncılık, Ankara.
Soysal, İlhami (2016). *20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi.* Ankara: Bilgi.
Türk Dil Kurumu (TDK). (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK.